

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

483

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת תולדות תשפ"א

והרי על תורה יש גם פירותיהם בעולם הזה, וכדאי אתא במשנה ריש פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם, היינו **שלימוד התורה הוא עולם הזה עם עולם הבא ביחד, וזוכים בו גם לעולם הזה, ואין קשיים של פרנסה, אלא פירותיהן בעולם הזה**, אם אדם רק לומד לפי כוחו, כמה שהוא יכול, ואין צריך להתאמץ, אלא רק לפי כוחו, ולא יותר מהכוחות שלו, כבר הוא זוכה בזה לפירותיהן בעולם הזה.

מדוע מפסידים מדרגות רוחניות

ואם כן באמת זה פלא, כיצד יכול להיות שיש אנשים כאלה שיש להם זמן פנוי ואינם לומדים בו, הרי זה לא כדאי, ומפסידים בזה הפסד גדול, כי היו יכולים להיות במדרגת רבן עם פירותיהן בעולם הזה, ולמה הם מפסידים, כזה הפסד, זה דבר לא מובן!

ויש עוד ענין של תפילה, שבתפילה אפשר לזכות ברוחניות, וכבר הזכרנו מרבי ישראל סלנטר שאמר כי זה בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, תפילה על תורה ועל מעשים טובים, כשמבקשים סיעתא דשמיא על רוחניות בדוק ומנוסה שזה עוזר.

ואם כן זהו גם כן פלא, למה לא כולם מבקשים על רוחניות, הרי אם היו מבקשים היו במדרגה גדולה מאד, והם לא בעלי מדרגה כי אינם מבקשים, ומדוע לא מבקשים?

הטבע שמסיחים דעת מן האמונה

כנראה הסיבה היא מפני שלא אכפת להם ולא מפריע להם שאין הצלחה בתורה, ואמנם הרי זה חטא, אבל חסר האמונה וחסר היראת שמים, ואף על פי שיודעים שיש גיהנום, לא חושבים על זה, ומסיחים דעת מזה, ואין יראת שמים.

וזוהו התירוץ על הכל, למה לא מבקשים על רוחניות, ולמה לא מנצלים את כל הזמן הפנוי, מפני שלא חושבים, ומסיחים דעת, ומפני שהאמונה אינה דבר טבעי שבא ממילא, אלא צריכים לחשוב על זה, וטבע האדם שאינו חושב, אלא מסיח דעת מזה.

ולכן אמרו חז"ל (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, חבקוק שהיה בסוף הנביאים אמר **שעיקר החיזוק צריך להיות באמונה, כי זה היסוד ועל זה צריך להתעכב ובה צריך להשתדל, ואחר כך יש עוד מדרגות, אבל קודם צריכים את מדרגת האמונה, וצדיק באמונתו יחיה**, ועל זה צריכים את החיזוק, כי בלי חיזוק הטבע הוא ששוכחים את האמונה, ויש הרבה מדרגות באמונה, ובדרך הטבע אם לא מתחזקים האמונה נחלשת.

המוסר מזכיר את האמונה

והעצה היא ללמוד ספרי מוסר, שהם מעוררים את האדם שידע מה חובתו בעולמו, ושיהיה ירא שמים, וידע שיש דין וחשבון על הכל, והעסק בספרי המוסר מזכיר לאדם לעשות את מה שהוא חייב. וזה מה שכתב המשנה ברורה בסימן א' שתבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל, והיינו שהתורה תבלין זה תורה של יראת שמים, ספרי היראה והמוסר, שהם התבלין המועיל ישר נגד יצר הרע.

ואמנם לימוד המוסר לבד אינו מספיק, כי יש שלומדים מוסר ואחר כך מסיחים דעת, וכן כתב באיגרת הגר"א: גם כמה בני אדם קורין בספרי מוסר ואינם מתפעלים וכו', והמשל, הזורע בלא חרישה, שיחטוף הרוח וישביע העופות וכו', עיין שם.

ולכן כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ב, כו) כי "צריך האדם בשמעו המוסר לעורר נפשו ולשום הדברים על לבו ולחשוב בהם תמיד וכו' וישוב הפוך יד תוכחתו על נפשו וכו' עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר

רבנן לא צריכי נטירותא

אמרו בגמרא (ב"ב ח, א) רבנן לא צריכי נטירותא, והיינו שרבנן, אלו שעוסקים בתורה, לא צריכים לשלם שכר שמירה, שכל עיר צריכה שמירה, ובעבר היו מעמידים שומרים קבועים, לשמור על העיר מגנבים ומליסטים, וכל בני העיר נותנים מס שמירה לזה, אך רבנן פטורים מלשלם, כי התורה מגינה עליהם, ואינם צריכים את השמירה הגשמית, כי יש עליהם שמירה רוחנית, שהתורה מגינה עליהם, וכך ההלכה, שרבנן לא צריכים לתת עבור הוצאות השמירה על העיר.

ומי נקרא רבנן, כתב הרא"ש (שם פ"א סימן כו) "ונראה שתלמיד חכם שיש לו אומנות או קצת משא ומתן להתפרנס כדי חייו ולא להתעשר ובכל שעה שהוא פנה מעסקו מחזר על דברי תורה ולומד דברי תורה הוא הנקרא תורתו אומנותו", ע"כ.

והיינו שיכול להיות אפילו אדם שעובד לפרנסתו, אבל הוא עובד רק כדי חייו, בשביל הצורך המינימאלי ההכרחי, והוא לא אף להעשיר (משלי כח, כ) ואינו מחפש עשירות, אלא רק מה שצריך ומוכרח כדי חייו, ובכל הזמן הפנוי הוא לומד ועוסק בתורה, ורק יש זמן שהוא מוכרח לעבוד שאז לא שייך שילמד, אבל בכל הזמן שאפשר ללמוד הוא לומד, ומנצל כל זמן פנוי לתורה ואין לו שום רגע של בטלה.

ואין זה משנה כמה זמן הוא לומד, ויתכן אפילו שהוא צריך לעבוד הרבה שעות בשביל הפרנסה, ולא נשאר לו הרבה שעות בשביל ללמוד, אבל הוא לומד כמה שהוא יכול וכל הזמן הפנוי כולו תפוס בתורה, אזי הוא גם כן נקרא רבנן, ויש לו מדרגה של רבנן, שמגין בתורתו על העיר ואינו צריך שמירה גשמית, ופטור מלשלם שכר שמירה.

ולפי זה אם יהיה אדם אחר שאינו צריך לעבוד, או שעובד מעט, ויש לו הרבה זמן פנוי, והוא לומד הרבה, אבל יש עוד זמן פנוי שהוא יכול ללמוד ואינו לומד, כבר אינו נקרא רבנן, ולעומתו הראשון שעובד הרבה זמן ולומד קצת, למרות שאינו לומד הרבה שעות הוא נקרא רבנן, כי זה כל הזמן הפנוי שיש לו, ובכל זמנו הפנוי הוא לומד, אבל השני שיש לו עוד זמן שיכול ללמוד ואינו לומד, למרות שהוא לומד יותר שעות מהראשון, כבר אינו נקרא רבנן, כי יש לו זמן פנוי והוא לא לומד.

מדרגת רבנן - כשאינו ביטול תורה

ואפשר גם להבין את זה, כי הרי יש איסור ביטול תורה, ומי שיש לו זמן פנוי והוא לא לומד יש עליו תביעה, שזה ביטול תורה, ומדוע אינו לומד, ואמנם אם אין לו כוח צריך לנוח, אבל אם הוא יכול ללמוד עוד ואינו לומד, הרי זה כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל זה נאמר כי דבר השם בזה, ובודאי שאינו רבנן, כי הרי יש לו חטא, וכיצד שייך לקרותו רבנן.

אבל אם אין חטא של ביטול תורה, והוא מנצל כל רגע פנוי לתורה, אזי אפילו שאינו לומד הרבה, אין זה משנה כמה שעות הוא לומד, אם הוא לומד כמה שהוא יכול לפי כוחו, אפילו שזה מעט ביחס לשני, אבל זה מה שהוא יכול ואין לו אפשרות ליותר מזה, הוא נקרא רבנן.

ומה היא המדרגה של רבנן? מובא בגמרא (שם בע"ב) שעל רבנן נאמר הפסוק ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ופירשו התוס' שם דהיינו שמש של עתיד לבוא שהיא שבעתיים כאור שבעת הימים ואור שבעת הימים הוא שבעתיים מאור החמה של עכשיו, ואור שבעת הימים היינו האור הגנוז מימי בראשית, ומדרגת רבנן היא עוד יותר מזה, פי שבעה.

הרווח בניצול הזמן לתורה

ואם כן הרי זה מאד כדאי, לזכות למדרגה של רבנן, ואין צריך לזה מאמץ גדול, אלא לעסוק בתורה לפי כוחו כמה שהוא יכול, ובכך כבר זוכים למדרגה כזו של רבנן!

תטהר", והיינו שגם לאחר שכבר שמע דברי תוכחה, צריך להמשיך לחשוב על זה, ולא להסיח דעת מענייני האמונה, ואזי אם אין היסח הדעת יש יראת שמים ואז כל ההנהגה היא טובה.

מדוע לא מתקבלות התפילות

ובאמת כבר דיברנו בשבוע שעבר שיש תפילות קבועות על רוחניות, וכגון בברכות התורה שמבקשים והערב נא וכו' ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, ואחר כך גם בברכת אהבה רבה מבקשים הרבה בקשות רחמים, בכל מיני לשונות של תחנונים: אבינו, האב הרחמן, המרחם, רחם עלינו!

וגם בשמונה עשרה מבקשים השיבנו אבינו לתורתך, וכל הבקשות הם בלשון רבים, לא רק על עצמו, אלא על כל הציבור, על כל כלל ישראל, תפילה על כל כלל ישראל שיעסקו בתורה.

והרי רבי ישראל סלנטר אמר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ואם כן יש להבין למה זה לא עוזר, הרי אנו מבקשים הרבה תפילות על רוחניות על כלל ישראל, ואיננו רואים שזה עוזר, ואמנם באמת יש קצת התעוררות לתשובה, אבל זה לא כולם, והרי מבקשים על כולם, ומדוע אין התפילה עוזרת?

התפילה מתקבלת כשהיא מעומק הלב

כנראה שחסר בתפילה, שאינה בכל הלב, וזה לא כל כך אכפת ולא כל כך כואב לנו שיש כאלה שאינם עוסקים בתורה, ואם זה היה אכפת באמת, והיינו מתפללים על זה מעומק הלב, אזי התפילה הייתה מתקבלת, וכולם היו חוזרים בתשובה ועוסקים בתורה, כפי שאנו מבקשים השיבנו לתורתך. וכן בברכת אהבה רבה שמבקשים ותן בלבנו להבין ולהשכיל וכו', ויחד בלבנו לאהבה וליראה, אם זה היה אכפת, והיו מבקשים מעומק הלב, התפילה הייתה מתקבלת!

ובאמת זו מדרגה, שיהיה אכפת לי כל כך על השני, ויכאב לי, עד כדי כך שאתפלל עליו מעומק הלב, ואין זה פשוט.

תפילת האמא והסבתא

ויש נוסח תפילה שהחזון איש נתן לאשה אחת שרצתה שבנה ילמד והוא לא רצה ללמוד, ונתן לה החזון איש נוסח תפילה (נדפס בקובץ איגרות ח"י"א ע"ד) שתבקש בברכת שמע קולנו "יהי רצון מלפניך השם אלוקי ואלוקי אבותי שתרם על בני... ותהפוך את לבבו לאהבה וליראה שמך ולשקוד בתורתך הקדושה ותסיר מלפניו כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה ותכין את כל הסיבות המביאות לתורתך הקדושה" כי אתה שומע וכו', וזוהי תפילה לאם שתתפלל בשביל הלב, והיא בודאי מתפללת מכל הלב.

ופעם סיפר החזון איש מעשה שהיה בבחור צעיר שלא היה בעל כשרון והיה חלש מאד בכישרונותיו, ואף על פי כן לבסוף נהיה למדן גדול, ואמר החזון איש כי כנראה זה בזכות הדמעות של הסבתא, שהסבתא בהדלקת הנרות התפללה על הנכד שיעסוק בתורה, והתפילה התקבלה, כי תפילה על רוחניות מתקבלת, אפילו על מישהו אחר.

וכן מובא גם במכתבים מרבי ישראל סלנטר (אור ישראל י"ד) שהוא מבקש מהתלמידים שיתפללו עליו להצלחתו ברוחניות.

תקע בשופר גדול לחירותנו

והנה יש עוד תפילה שאנו מבקשים בשמונה עשרה 'תקע בשופר גדול לחירותנו', והוא כלשון הכתוב שמזכירים בתפילת ימים הנוראים (ישעיה כז, יג) "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול", והיינו בגאולה העתידה, שאז יתקע הקב"ה בשופר גדול. והמשך הפסוק שם "ובאו האובדים בארץ אשור והנידחים בארץ מצרים והשתחוו להשם בהר הקודש בירושלים", והשתחוו להשם! היינו שכאשר יתקע הקב"ה בשופר גדול תהיה תשובה ועבודת השם, וכולם ישתחוו להשם, ועל זה אנו מבקשים תקע בשופר גדול, תפילה על רוחניות, שנוכח לזה.

ומה שמזכירים 'לחירותנו' יש לפרש כמו שאמרו (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, והיינו שחירות זה החירות האמיתית, חירות הנפש, וזהו מי שעוסק בתורה, שאין לך בן חורין "אלא" מי שעוסק בתלמוד תורה, שהוא הבן חורין האמיתי, ועל זה מבקשים תקע בשופר גדול לחירותנו, והיא תפילה מיוחדת על תשובה ועל תורה, נוסף על מה שמבקשים השיבנו לתורתך.

ושא נס לקבץ גלויותינו

ובהמשך הברכה 'ושא נס לקבץ גלויותינו', זוהי תפילה על קיבוץ גלויות, ושא נס, היינו כמו דגל, וכמו שכתוב (ישעיה סב, י) "הרימו נס", והוא ענין פרסום, לפרסם את הדבר, לקבץ גלויותינו, וכן לשון הכתוב (שם מט, כב) "כה אמר השם אלוקים הנה אשא אל גויים ידי ואל עמים ארים נסי והביאו בנייד בחוצו ובנותייד על כתף תינשאנה", וכל אלו הם עניינים של השפעה רוחנית שתהיה בגאולה העתידה.

ומבקשים על קיבוץ גלויות לארץ ישראל, שבזה גם כן יש השפעה רוחנית, כידוע שמי שנמצא בארץ ישראל מתקדש, וקדושת הארץ משפיעה על המדרגה הרוחנית.

וכבר הזכרנו בזה בעבר ממה שמובא בגמרא (נדרים כב, א) מעשה בשני אנשים שהלכו מבבל לארץ ישראל, ובדרך כעס אחד מהם על חברו והרג אותו, וכשסיפרו על כך לרבי יוחנן, שאל איך זה יכול להיות, הרי בתורה כתוב (דברים כח, סה) ונתן השם לך שם לב רגז, והיינו שלב רגז כזה הוא רק 'שם' – בגלות בחוץ לארץ ולא בארץ ישראל, ואמרו לו כי באמת באותה שעה הם עדיין לא עברו את הירדן. ומבואר שאם היו עוברים את הירדן וכנסים לארץ ישראל, לא היה קורה דבר כזה, מפני שהמידות הרעות משתפרות בארץ ישראל, מכוח קדושת הארץ.

וזהו הענין של קיבוץ גלויות, כדי לקבל את ההשפעה הזו של קדושת הארץ. ואם כן כל הבקשות בזה הן תפילות על רוחניות.

שופר של מתן תורה ושל משיח

יש להבין עוד מהו שכתוב ייתקע בשופר גדול, תקע בשופר גדול, ומהו השופר הנזכר כאן, וכי זה יהיה שופר ממש? וכן במתן תורה כתוב (שמות יט, טז) "ויקול שופר חזק מאד", והרי התוקע זה הקב"ה, וכי הקב"ה החזיק שופר ותקע בו? ומה הפירוש בזה.

ונראה שאין הכוונה בזה לשופר גשמי, אלא שופר רוחני, וכמו שכתוב במתן תורה 'קול שופר', היינו שרק שמעו קול שופר, אבל לא היה שם שופר ממש. וכך גם מה שכתוב תקע בשופר גדול, מסתמא אינו כפשוטו, אלא רק קול שופר, וכאילו שיש שופר.

והיינו שגיגע זמן לפני הגאולה שיהיה קול שופר כמו שהיה במתן תורה, ולא רק 'שופר' אלא 'שופר גדול', ואילו במתן תורה לא כתוב שופר גדול אלא קול שופר חזק מאד, אבל פה כתוב שופר גדול, וזה יהיה בזמן שנשמע קול שופרו של משיח.

ובאמת מצינו בחז"ל (פרקי דרבי אליעזר פל"א) שהשופר הזה הוא שופר מהאיל של עקידת יצחק, ויש לפרש גם כן שאינו כפשוטו, אלא שבזכות העקידה, בזכות אילו של יצחק נזכה לשופרו של משיח [ועיין עוד ברמב"ן שמות י"ט ג ובגור אריה שם].

צריכים תפילה עם מדרגה

אך על כל פנים אנו מבקשים בתפילה 'תקע בשופר גדול לחירותנו', והיינו ששייך שהתפילה תעזור, שעל ידי התפילה נזכה לשופרו של משיח, והרי זו תפילה על רוחניות, ואנו מתפללים ומבקשים על זה, ואף על פי כן עדיין לא נתקבלה התפילה.

וכנראה הסיבה היא מפני שצריכים תפילה עם מדרגה, תפילה באיכות התפילה, וזה גם תלוי מי הוא המתפלל, כמו שמצינו בגמרא (בי"מ פה, ב) שפעם אחת רבי חייא ובניו ירדו לפני התיבה להתפלל, וכשאמר רבי חייא 'משיב הרוח' מיד נשבה הרוח, וכשאמר 'מוריד הגשם' מיד ירד גשם, והיינו כי כשרבי חייא מתפלל והוא השליח ציבור, זה משפיע מיד, ולפי דרגתו של המתפלל כך התפילה מתקבלת.

מפני מה הראשונים נענו בתפילתם

ומצינו עוד בגמרא (ברכות כ, א) שרב פפא שאל את אביי מה ההבדל בינם ובין רב יהודה, שבזמן רב יהודה כשגזרו תענית על עצירת גשמים, וזה היה תענית כמו תשעה באב שאסורים בנעילת הסנדל, רב יהודה רק הוריד נעל אחת להתחיל בתענית ומיד ירדו גשמים, והרי בזמן רב יהודה עסקו בתורה פחות, שלמדו רק סדר נזיקין, ואילו אנחנו עוסקים בכל הש"ס, ואף על פי כן כשיש לנו עצירת גשמים אנו מתענים ומתפללים הרבה ואיננו נענים, ומה ההבדל בינינו לבין רב יהודה.

ואמר לו אביי שבזמן רב יהודה היה מדרגה של מסירות נפש על קידוש השם, ומובא בגמרא שם מעשה שהיה, איך שמסרו נפש על קידוש השם

כיצד לשפר את איכות התפילה

והנה אלו הן מדרגות בתפילה, שהן מדרגות לא פשוטות, אבל יש עוד הרבה מדרגות, וכל אחד מאיתנו, כל אחד מכלל ישראל יכול להתקדם לפי דרגתו, ואם קצת שמים לב ולומדים בספרי מוסר, אזי קצת מתקדשים, ומקבלים קצת יותר קדושה, כי באמת כבר יש קדושה, קדושת הנשמה, שהנשמה היא קדושה, ולכל יהודי יש נשמה קדושה, ומתקדשים עוד יותר, כמו שכתוב (ויקרא יא, מז) והייתם קדושים כי קדוש אני, עוד משהו קדושה, ואזי גם התפילה היא אחרת.

וזה מה שאנו צריכים, שיהיה שיפור באיכות התפילה! ואמנם זה לא כל כך קל, אבל צריכים השתדלות לזה, והבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), אם משתדלים יש סיעתא דשמיא.

ובאמת צריכים גם תפילה על תפילה, להתפלל שהתפילה תהיה בכוונה, וכמו שיש גם הפוך, שכתב בארוחות חיים להרא"ש (סימן לו) "יומה טוב לבקש שליחה על אמריך סלח לנו בלא כוונה", היינו שצריכים לבקש סלח לנו על מה שאומרים סלח לנו בלי כוונה, כך גם להפך, אפשר לבקש רחמים שהתפילה תהיה בכוונה, וזוהי תפילה על תפילה.

וכן אנו מבקשים בברכת אהבה רבה ותן בלבנו וכו' לאהבה וליראה, שיהיה בנו יותר יראת שמים [וממילא גם התפילה תהיה יותר בכוונה] וזוהי תפילה על תפילה, תפילה על רוחניות.

ובכל ענייני רוחניות אפשר לזכות עם תפילה, כמו שאמרנו בשם הגרי"ס שבדוק ומנוסה שזה עוזר, אבל צריך שהתפילה תהיה תפילה אמיתית ובכל הלב, וזה לא פשוט, אך הבא ליטהר מסייעין אותו.

בעזרת השם נזכה כולנו להצלחה בתורה ולמדרגה של ירבנן, שכאמור אין זה מאמץ גדול, ורק צריכים לנצל את הזמן הפנוי, כל אחד לפי כוחו, שלא יהיה בטלה, וגם צריכים לזה סיעתא דשמיא, שיהיה כוח לזה, לתורה, ולתפילה, וגם למידות טובות.

האמונה נותנת מידות טובות ואושר

ובמידות יש הרבה דברים שעל ידי האמונה זה הרבה יותר קל, מכיוון שמאמינים שהכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד – הכל לטובה, ואם כן גם אם משהו מפריע לי, הרי זה מן השמים ולטובתי, ואינני יודע מדוע זה לטובתי, אבל כך האמת, שההפרעה הזו היא לטובתי, וצריך להודות למפריע על ההפרעה הזו, כי הרי זה לטובתי, ואמנם זה קשה מאד להודות, אך על כל פנים צריך שלא להקפיד עליו, כי הכל בידי שמים, ומן השמים נותנים את הקשים האלה, ואין סיבה להקפיד.

ואם בני אדם היו חיים עם אמונה כזו, אזי הכל היה עם שלום ושלווה, והיה אהבת הבריות, ולא היו שום חיכוכים וסכסוכים, הכל היה אחרת אם חיים עם אמונה, אך לזה צריכים לחיות עם אמונה.

ויש בזה עובדא על אדם גדול שהיה גם עשיר, ובסוף אירע לו הפסד גדול, והוא לא הצטער כלל ולא הרגיש שום צער, מפני שהאמין שהכל מן השמים ולטובה. אינני זוכר כעת את פרטי העובדא.

והכלל, אם חיים עם אמונה, אזי החיים רגועים ומאושרים, ובעזרת השם נזכה כולנו לחיות חיי אמונה!

בזמן רב יהודה, אבל רב פפא ואבבי שהיו בדור מאוחר יותר, כבר היה אצלם ירידת הדורות, ולכן לא נענו כל כך בתפילתם.

וכעין זה מובא בגמרא (סנהדרין קו, ב) על רבא, ששאלוהו גם כן מדוע איננו נענים מיד בתפילה כמו בדורו של רב יהודה, והשיב רבא 'רחמנא ליבא בעי', והיינו שיש אצלנו ירידה בשלמות הלב, שהיא פחות ממה שהיה בזמן רב יהודה, ולכן אין התפילה מתקבלת.

אמנם מצינו בזה עוד גמרא שלישית (תענית כד, א) ששאלו את רבה מדוע איננו נענים מיד בתפילה כמו רב יהודה, והוא השיב ואמר מה יעשו גדולי הדור שאין דורן דומה יפה, והיינו שהוא עצמו אינו פחות מרב יהודה, אבל החיסרון הוא בדור, שהדור הוא דור אחר, והדור אשם, כי לא מספיק מה שיש צדיק בדור, אלא צריך גם שהדור יהיה ראוי לזה, שגם הדור יהיה עם מדרגה, ובמדרגת הדור כבר הייתה ירידה.

ואילו אבבי ורבא שהיו בדור מאוחר יותר לאחר רבה, הכירו שכבר הייתה ירידה נוספת, שגם גדולי הדור בעצמם אינם במדרגה כמו רב יהודה, אבל רבה שהיה בדור שלפניהם, הכיר שאצלו אין שום ירידה, אך מה יעשו גדולי הדור שאין דורן יפה, והיינו שגדולי הדור הם עם אותה הגדלות ואותה המדרגה, אבל הדור אשם, שהדור השתנה, ויש ירידת 'הדורות', לא ירידה בגדולי הדור אלא ירידת הדורות.

ועל כל פנים אנו מבקשים בתפילה תקע בשופר גדול לחירותנו, ואם קבעו לבקש כן בנוסח התפילה, סימן שזה שייך, ואם התפילה הייתה כראוי, כבר היה שופר גדול, והיינו זוכים לגאולה מיד!

מדרגה להרגיש שהתפילה מתקבלת

זהו הענין של תפילה, שהתפילה בכוונה וביישוב הדעת זה דבר גדול מאד, אבל זה לא פשוט ולא כל כך קל, ויש מדרגות בתפילה.

והיו גדולים בעלי מדרגה כאלה, וכפי שהיה מעשה עם החזון איש, שהגיע אליו אדם שהרופאים אמרו לו שהוא צריך ניתוח, וברכו החזון איש שהניתוח יצליח, וזה היה לפני תפילת מנחה, ונשאר הלה להתפלל מנחה בביתו של החזון איש, ולאחר התפילה קרא לו החזון איש ואמר שהוא חוזר בו, וכבר אין צורך בניתוח, וכל מה שדיברו קודם היה לפני התפילה, אבל עכשיו לאחר התפילה זה השתנה.

והיינו מפני שהחזון איש התפלל על זה, והרגיש בתפילתו שהתפילה התקבלה, כמו שמובא בגמרא (ברכות לד, ב) על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולה והיה אומר אם יחיה או ימות, כי היה מרגיש אם תפילתו מקובלת, וכשהרגיש כן ידע שהתפילה תעזור והחולה התרפא, וכך גם החזון איש הרגיש בתפילתו שהלה התרפא וכבר אינו צריך לניתוח, והתפילה עשתה את זה! עד כדי כך הייתה מדרגת התפילה של החזון איש, שהיה שייך דבר כזה, כמו תפילה של תנאים.

ומסופר גם על רבי עקיבא איגר (אגרות סופרים נ"ו) שהתפלל פעם על חולה ואמר 'התפללתי ולא נעניתי, ואולי יש טעות בשמות', והיינו שהוא הרגיש שתפילתו לא התקבלה, והבין שצריכה להיות סיבה לזה, כי התפילה עצמה לא היה בה חיסרון, ומצד התפילה שלו הייתה התפילה צריכה להתקבל, והסיבה היא רק מפני שיש טעות בשמות, שאין זה שם החולה, ונפלה טעות בשם, ולכן לא נתקבלה התפילה. הרי שגם רבי עקיבא איגר הרגיש בתפילתו שהתפילה מתקבלת.

בענייני הפרשה / משיחות רבינו שליט"א

בראשית כ"ה י"ט ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. פירש רש"י: לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם אחר כך הוליד את יצחק, ע"כ. וצריך ביאור מאחר שכבר כתב ואלה תולדות יצחק בן אברהם, למה הוצרך לכתוב אברהם הוליד את יצחק, ומהו ענין קריאת שמו אברהם ללידתו של יצחק.

והביאור בזה נראה, שהרי ידוע כי מעלות של מידות טובות עוברות בירושה מאב לבנו, וכפי שרואים שאברהם אבינו ביקש מאליעזר לקחת אשה ליצחק דווקא מבנות משפחתו, מפני שהם היו בעלי מידות טובות, וכיוצא בזה מצינו אצל לוט בן אחי אברהם שהכניס אורחים במסירות נפש, והוא גם מכוח המידות הטובות שקיבל ממשפחתו.

ומעתה יש לומר על פי מה שאמרו בגמרא (נדרים לב, ב) כתיב אברם וכתוב אברהם בתחילה המליכו הקב"ה על רמ"ג איברים ולבסוף המליכו על רמ"ח איברים, ומבואר כי בעת שנקרא שמו אברהם זכה לקבל שלמות שהמליכו הקב"ה על כל רמ"ח אבריו, והיא השלמות הגדולה במידות טובות, ורק בדרגה זו היה ראוי להוליד את יצחק שממנו יעמוד כלל ישראל.

וזהו שכתב רש"י שאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם אחר כך הוליד את יצחק, כי קודם עדיין לא היה בתכלית השלמות של מידות טובות, ועדיין לא היה ראוי להוליד את יצחק, כי צריך שיצחק יירש ממנו את השלמות, ורק לאחר שנקרא שמו אברהם וקיבל את השלמות במידות טובות, אז היה בדרגה שראוי להוליד את יצחק.

יארצייט מרן הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל – ה' כסלו ת"ש

ושבו ולא הצליח להבין מה שהוא מדבר, כל כך היה מרוכז בלימודו שלא היה יכול להבין מה שהוא מדבר! וביקש מחתנו רבי ראובן שישמע אותו ויענה על השאלה במקומו, כי הוא לא יכול לשמוע, הוא כל כך מרותק ללימודו שאינו יכול להפסיק את המחשבה שלו.

ומרן החזון איש התבטא ואמר פעם כי אם רבי ברוך בער היה חי לא הייתה השואה, כידוע שרבי ברוך בער נפטר לפני השואה, ואם הוא היה חי, היה מגין על הדור בכוח תורתו!

וגם גויים היו מבקשים ממנו ברכות, גויים בעלי אמונה ביקשו ממנו ברכות, וידוע שהגרמנים ימ"ש כשהגיעו לקמניץ מקום מגוריו של רבי ברוך בער, לא נגעו לרעה ביהודים שם, ונתנו יחס טוב לכל העיר, וכל מה שרבי ברוך בער רצה נתנו לו, והתייחסו אליו בצורה מיוחדת, עד כדי כך הגינה זכותו על העיר, שאפילו הרשעים בעלי המידות הרעות האכזריים ביותר, לא היו יכולים לעשות כלום, ואדרבה הם עזרו לו.

וכשהוצרך לעזוב את קמניץ ולנסוע לווילנא, לא הייתה לו אפשרות לקחת עמו את ספריו, ושמעתי מאחד שראה איך שרבי ברוך בער ניגש אל הספרים ודיבר אליהם, ובקושי גדול נפרד מהספרים.

דרגתו ביראת שמים

מסופר על רבי ברוך בער, שבזמנו עדיין לא היה סדר מוסר קבוע בכל הישיבות, ופעם אחת דיבר מישהו איתו על חשיבות לימוד המוסר, ורבי ברוך בער הסכים לזה כי מוסר מוסיף יראת שמים, והתחיל ולמד מוסר פעם אחת, אך למחרת אמר שהוא רואה שאסור לו ללמוד מוסר, כי לאחר שלמד מוסר הוא לא יישן כל הלילה.

ובאמת רבי ברוך בער לא היה צריך ללמוד מוסר, כי הוא חי תמיד עם המוסר, וחי עם האמונה כל הזמן, וכפי שסיפר לי אאמו"ר זצ"ל כי הוא זוכר כשרבי ברוך בער היה צריך להגיד ברכה, בהבדלה או בקידוש, לפני שאמר 'ברוך אתה' הוא היה בפחד, איך להתחיל לומר את הברכה! ובמדרגה כזו של יראת שמים אם ילמד מוסר זה כבר יהיה יותר מדי, ואינו צריך לזה, כי הוא חי כל הזמן עם המוסר, עם יראת שמים ועם דבקות בתורה שאין לשער. אבל אנתנו כן צריכים את זה.

רבינו יונה סלל כביש לתשובה

רבי ברוך בער אמר פעם על השערי תשובה "ער האט אויסגעטראטן א שוסיי פון תשובה", היינו שרבינו יונה סלל לנו כביש של תשובה, ואם אין כביש צריכים ללכת בדרך עפר וקשה להתקדם ולנסוע, אבל כשיש כביש אפשר להתקדם ולנסוע מהר, וכן עיקרי התשובה של רבינו יונה הם דרך סלולה שאפשר בנקל להתקדם בה.

בכיתו על החורבן

אאמו"ר סיפר שהוא זוכר איך שרבי ברוך בער היה בוכה בתשעה באב, והוריד דמעות מצער על החורבן, כי הוא הרגיש שזה חסר לו! בעל מדרגה של אמונה מרגיש שזה כואב לו, ובוכה ממילא, לא בצורה מלאכותית, אלא ממילא, בדרך הטבע מתעורר לבכייה.

לא נגע בעיתון

שמעתי מאחד שלמד אצל רבי ברוך בער בקמניץ, כי בחוץ לארץ היה מופיע עיתון חרדי בשפת האידיש, וכשרבי ברוך בער ראה את העיתון מונח על השולחן, הזיז אותו עם השרוול, ולא רצה לגעת בעיתון בידו, מפני שיש בו דברים בטלים ואין בזה קדושה.

בשמחת שבע ברכות במשפחת הגרבי"ב אמר רבינו שליט"א:

יש לי פה חיוב מיוחד של כבוד אכסניה. אאמו"ר זצ"ל למד אצל רבי ברוך בער שנה אחת בסלבודקה. וקודם הוא למד עם אביו זקני בעל החידושי בן אריה, ואחר כך אמר לו זקני שצריך ללמוד אצל רבי ברוך בער, ונסע אאמו"ר לסלבודקה ולמד שם אצל רבי ברוך בער שנה שלמה, ואמר שקיבל ממנו העמקה בלימוד.

והוא רצה לשלוח גם אותנו ללמוד אצל רבי ברוך בער, אך נטרפה השעה, וזה לא יצא לפועל. וכשנפטר רבי ברוך בער הספידו אאמו"ר זצ"ל ואמר עליו 'דער רעבע רבי ברוך בער', והרי אני תלמיד של אבא, אם כן רבי ברוך בער הוא רביה דרביה.

ובפתיחת מגבית לשיבת קמניץ אדר תשע"ט:

אני תלמיד תלמידו של רבי ברוך בער. אאמו"ר למד אצלו בשנת תרע"ב וקיבל ממנו הרבה, וכשנפטר רבי ברוך בער בתחילת המלחמה, הספיד אותו אאמו"ר ברמת השרון, עם עוד גדולים וצדיקים שנפטרו אז, ואמר עליו 'מיין רעבע רבי ברוך בער'.

ונביא בס"ד כמה דברים ששמענו מרבינו שליט"א בשמו.

בני ישיבה מבקשי השם

סיפר לי רבי שמואל גרוסברד שלמד אצל רבי ברוך בער בקמניץ, שפעם הגיעו אל רבי ברוך בער שני בחורי ישיבה מעיר אחרת, ורבי ברוך בער פנה אליהם ואמר להם בלשון זו: 'שלום עליכם וואס מאכט איהר מבקשי השם', מה שלומכם מבקשי השם, ולא כינה אותם בחורי ישיבה ולא שום תואר אחר, אלא 'מבקשי השם'.

ומצינו תואר זה בפסוק בפרשת כי תשא (שמות לג, ז) שאחרי חטא העגל, היה למשה רבינו אוהל מחוץ למחנה, "והיה כל מבקש השם יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה", היינו שכל מי שרצה ללמוד תורה ממשה רבינו יצא אליו לאוהל מחוץ למחנה.

ואמרו על זה בגמרא בסוף ברכות (סג, ב) "ומה ארון השם שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה והיה כל מבקש השם יצא אל אוהל מועד, תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה", ופירש רש"י כלומר קראו הכתוב מבקש השם, והיינו שאם מי שטורח טרחה קטנה ללכת מחוץ למחנה ללמוד תורה, הוא כבר נקרא בזה מבקש השם, שזה תואר מיוחד למי שמשדל ומתאמץ עבור תורה, קל וחומר מי שטורח טרחה גדולה והולך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה שנקרא מבקש השם.

רבי ברוך בער חי עם התורה, וכל דבר היה אצלו לפי מה שכתוב בתורה, וכשראה בחורי ישיבה שהגיעו מעיר אחרת, מיד נזכר בתואר שכתוב עליהם בגמרא, 'מבקשי השם'!

הרבי יותר קרוב להר סיני

סיפר לי אחד שלמד אצל רבי ברוך בער בקמניץ, שרבי ברוך בער פעם הזכיר סברא בשם רבו הגר"ח, והוא היה תלמיד חריף והתווכח עם רבי ברוך בער על סברת הגר"ח, ורבי ברוך בער הסביר לו בסבלנות שוב ושוב, אבל הוא המשיך להתווכח, עד שרבי ברוך בער עצר אותו ואמר לו: "מיין רעבע האט גישטאנען אין בארג סיני נענטער פון דיר", כלומר תדע לך כי הרבי שלי הגר"ח עמד בהר סיני יותר קרוב ממך, ומי שקרוב להר סיני תורתו היא יותר תורת אמת, ולכן בודאי שסברת הגר"ח היא הנכונה ואין לך עוד מה להוסיף ולהתווכח על זה.

גודל דבקותו בתורה

ידוע גודל דבקותו בתורה של רבי ברוך בער, ומעשה שהיה באחד שבא להתייעץ איתו באיזה ענין והוא היה שקוע בתורה, ושמע את השואל שוב

לעילוי נשמת

ר' **צבי זוסמן** ז"ל

בן ר' **יצחק הלוי** ז"ל

נלב"ע י"א כסלו תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' **יעקב נוימאן** ז"ל

בן ר' **יחיאל** ז"ל

נלב"ע ט' כסלו תשס"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג

רבי **שלמה זלמן זלוניק** זצ"ל

בן יבלחט"א הגאון רבי **איסר** שליט"א

נלב"ע בדמי ימיו י' כסלו תשע"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג

רבי **נחמיה ציטרון** זצ"ל

ב"ר **דוד צבי** זצ"ל

נלב"ע ט' כסלו תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת **שרה דינה חפץ** ע"ה

בת הגה"צ רבי **אליהו מאיר קובנר** זצ"ל נלב"ע ה' כסלו תשס"ג - תנצב"ה

נדבת בניה תלמידי מרן ראש הישיבה שליט"א